

יצחק מרדכי הכהן רובין

הר נוף ע"ה"ק ירושלים תובב"א

בס"ד יום חמישי לסדר ויקהל משה את כל עדת בני ישראל
ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה וכו', תש"פ

אמונה ובטחון וחובת הזהירות

לבאי בית מדרשנו שיחי' לאוי"ט

בימים טרופים אלו מתגלגלות מחשבות בני האדם רצוא ושוב, מהי חובתינו בעולמנו באיזון הדק שבין אמונה ובטחון וההשתדלות הנצרכת מפני הסכנה, והאם די לנו בשעה זו להיות אוהזים במידת הבטחון וכמאמר דוד המלך בשיר של פגעים, "כי הוא יצילך מפח יקוש מדבר הוות", ולהשליך אל ה' יהבנו ולהשתדל להרבות בתורה שיתקיים בנו מאמר הז"ל "תורה מגנא ומצלא", ולהרבות בתפילה עד אשר יסיר ה' חרון אפו מעל עמו וכיפר אדמתו עמו, ולהשליך מנגד את הזהירויות וההקפדות הנדרשות, ולהיות בטוחים בה' באמונה תמימה וכמו שאמר הכתוב "ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלהים עמדי אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא ואין מידי מציל" [דברים ל"ב, ל"ט], או לקיים את הוראות הרשויות המתפרסמות מעת לעת, וגם בזאת נופלת אצל הרבים השאלה עד כמה יש להחמיר בדבר, ורבים מתלבטים בדבר אנשים נשים וטף והארץ נבוכה.

הדבר ברור ופשוט בלי כל ספק שבשעה קשה זו עלינו לשמור ולקיים את כל הוראות הרשויות מבלי לזלזל בהן כלל וכלל, וכמו שמורים ובאים לכל קהילות ישראל בכל אתר ואתר, ואין בהנהגה זהירה זו שום חסרון במידת הבטחון, אלא אדרבה זו ההנהגה הנדרשת בעת הזו. ולגבי הספקות והשאלות בעניני אמונה ובטחון, שאלות מעין אלו הן מהשאלות הקשות והעדינות ואשר גדולי הראשונים ומנהיגי הדורות עסקו בהן, ויש בנידונים אלו אריכות ועומק הנוגעים לשאלות יסודיות ועיקריות בסוגיית האמונה והבטחון, ונבוא בזה בקצירת אמרים הנצרכים לשעה זו.

וכבר פתח לנו פתח בכל העניינים האלו רבי אברהם בן הרמב"ם בספרו "המספיק לעובדי ה'" בפרק העוסק בעניני הבטחון, ובו הוא פורש כשמלה את הקושיות והתירושים במקראות ובמאמרי הז"ל בסוגיא מורכבת זו של מידת הבטחון. והוא מחלק שם ומבדיל בין שלשה סוגי בני אדם:

[א.] בטחון הנביאים ותלמידיהם מן הצדיקים הישרים - והוא התערטלות מכל האמצעים הרגילים, והנטיה לסמוך על הנסים הסותרים את חוקות הטבע^א.

[ב.] בטחון הכופרים והגלויים אליהם - אשר אינם בוטחים בה' יתעלה, וכגון מי שבוטח בעניין פרנסתו רק על מאמציו ובשעת מחלתו רק ברופאו וברפואותיו.

[ג.] בטחון המוטל על כל שומרי הדת - והוא שיהיה נעוץ באמונתו של האדם וברור בלבו שהעילות הטבעיות והאמצעים הרגילים מסורים בידי השגחה אלוהית פרטית לגבי כל אחד ואחד לכל זמן ולכל מצב. ולכן אם יאכל אדם מאכלים בריאים גופו יהיה בריא ואם יאכל מאכלים מקולקלים גופו יחלה.

^א ומאריך שם לומר שהסמיכה על הנס כנגד הטבע זו מידה שנמצאת אצל הנביאים וגם אצל חלק מהם רק לעיתים ולא באופן תמידי, ומונה שם את אבות האומה שבטחו בטחון שלם בלי לשים את ליבם לסכנה כלל, אלא שהוא מוצא שגם גדולים אלו עשו זאת לפרקים, ואף יעקב אבינו שהיה מאלו שהשיגו את מידת הבטחון העליונה, מ"מ אף הוא נתירא מאלימות לבן והערים לברוח ממנו, וכששאלו לבן למה נחבאת, משיב לו יעקב "כי יראתי", וגם נתירא מעשו וכמ"ש "ויירא יעקב מאד ויצר לו", ושמואל הנביא אמר "איך אלך ושמע שאול והרגני". ומסיים רבי אברהם בן הרמב"ם, ומזה אני למד עד כמה שהבנתי מגעת, כי בטחון כזה שהוא בטחון בנסים לא נשמעו ובחסדי אלוה גדולים שמעלתם קרובה למעשי נס, יתכן רק בזכות רוח הקדש ובמצוות אלוקים, עיי"ש.

וכל הגורמים הטבעיים האלו כפופים לרצונו וחפצו יתעלה, ולכן מי שחטא ונגזר עליו שיחלה, אפילו יאכל מאכלים טובים ויקח סמי מרפא לא יועילוהו.

ולכן חייב שומר הדת בשעה שהוא משתמש בגורמים הטבעיים כדי להפיק מהם תועלת, שיהיה בטחונו על ה' יתעלה ויהיה לבו תלוי בו בהפקת התועלת שלה הוא מקווה. ולכן ציוו עלינו מעתיקי ההלכות "הנצרך להקיז דם אומר יהי רצון שיהא עסק זה לי לרפואה" [ברכות דף ס' ע"א].

וכתב שם וז"ל, הוי אומר, כל התולה תקוותו בנסים בלבד ללא התכשרות נאותה, ללא התגלות ללא הרגשה אלוקית לאמיתה וללא סיעתא דשמיא, הרי הוא מתאוה למה שאיננו מתאים לו וחוטא בחוצפה המביאה לידי חילול השם, ואין ספק שיבוא על עונשו. וכן להיפך מי שבטחונו לוקה בחסר למרות שה' יתעלה העלהו למדרגה רמה כזאת, הרי הוא ראוי לעונש ולחרון אף, וכמו שנתחייבו דור המדבר, עיי"ש בדברי המספיק לעובדי ה'.

נמצאנו למדים, שישנו בטחון הראוי לנביאים ולבעלי רוח הקדש, ויש בטחון הראוי לכלל, ואנו כולנו השייכים לכלל, עלינו לנהוג במידת הבטחון בצורה משכלת, ולהתחשב בטבעו של עולם ולא לסמוך על הנס בשעת סכנה, וכמו שמבואר בגמ' בראש השנה שאין לאדם לילך מתחת לקיר נטוי וכן דוגמאות רבות על זה הדרך. ומי שאינו במדרגה נשגבה זו של בעלי רוח הקדש ומתנהג כזאת, הוא חוטא בחוצפה המביאה לידי חילול השם, וכלשונו של המספיק לעובדי ה'.

ובפרט בעת הזאת אשר חולי ה"קורונה" מסתובב בחוצות ולדעת הרופאים והמומחים הדרך היחידה להימנע מהדבקות בחולי זה, הוא שמירת המרחק בין אדם לחברו ושמירת הנקיות, חובה על כולנו לנהוג ביתר שאת בזהירות ובהקפדה, לבל נהיה ח"ו לא מהמזיקים ולא מהניזוקים, וחובה גמורה להישמע להוראות הרשויות המתפרסמות מעת לעת, והם בכלל "אלה הדברים אשר צוה ה'".

גם לרבות שצריכים לזהר ביותר, ובפרט לעת כזאת, שכל הציבור ספון וטמון ואנשים רבים מאבדים את מקור פרנסתם וכו', ותקוותם בזה היא להפחית ככל הניתן את התפשטות החולי, שלא יגרם ח"ו חילול ה'.

ומה שיש השואלים אמאי מומשיכים לקיים בבית מדרשו מניינים לתפילה בציבור, ואף מוסיפים מניינים רבים, תשובת הדבר היא כי כל זה הוא אך ורק לתועלת, ולא נצרכא אלא להעדפה, כדי לתת מרחק רב יותר בין המתפללים, וכידוע שגבאי בית המדרש מקפידים ביתר שאת ובהקפדה גמורה לדלל את המניינים ולהקפיד על שמירת מרחק נכון בין המתפללים וכפי הוראות הרשויות?

גם בשבת קדש הבעל"ט לסדר ויקהל פקודי, יסדרו הגבאים את המניינים באופן שמי שיחליט להגיע להתפלל בבית המדרש יוכל להתפלל באופן שלא יזיק ולא יזוק ח"ו. ולכן עזרת נשים תהיה סגורה לציבור הנשים, על מנת לאפשר לציבור להיות מפוזרים ככל האפשר. גם לרבות שמן הנכון שאנשים מבוגרים [מעל גיל שבעים] לא יסכנו את עצמם וישארו להתפלל בביתם, ובפרט חולים אשר הם בקבוצות סיכון לפי דעת הרופאים, שאסור להם להגיע לבית המדרש כלל. [וגם הרגילים לטבול בכל ערש"ק במקוה, לא יטבלו לעת עתה עד יעבור זעם, אלא יטילו עליהם ט' קבין מים, שהוא לערך חמש דק' במי מקלחת].

ואין לנו אלא להשען על אבינו שבשמים ולהרבות בתפילה ותחינה ובתשובה שלימה, שיסיר חרון אפו מעל עמו, ויקוים בנו "כי אתה ה' מחסי עליון שמת מעונך, לא תאונה אליך רעה ונגע לא יקרב באהליך".

ביקרא דאורייתא

² ומה שיש מקומות שסוגרים בתי מדרש וכו', סיבת הדבר היא היות והציבור שם גדול מאוד ואי אפשרות כלל לדלל את המניינים והדבר הוא בכלל סכנה, ולכן ראו רבני המקום להיות זהירים בענייני פיקוח נפש וחמירא סכנתא מאיסורא.